

Валерій Горовий,

доктор історичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: valnihor@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2644-5249>

**ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ
В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ:
БІБЛІОТЕЧНИЙ АСПЕКТ**

Процес розвитку інформаційного суспільства характеризується стрімким зростанням процесу виробництва нової інформації, насамперед електронної. Уперше в історії людства обсяги виробленої інформації перевищують прямі потреби її практичного використання. У ресурсах інформаційних обмінів накопичується дедалі більше малоякісної, неякісної або ж прямо шкідливої інформації, підготовленої некваліфікованими ентузіастами інформатизації або ж кваліфікованими інформаційними працівниками відповідних ворожих структур, що діють у рамках інформаційної війни. Тому проблема вдосконалення управління сучасними інформаційними ресурсами набуває дедалі більшої актуальності. У цьому управлінському процесі набувають важливого значення бібліотечні установи. У сучасній Україні цих центрів інформаційного забезпечення суспільства, незважаючи на складну економічну ситуацію в державі, залишилася ще значна кількість. Процес їх комп'ютеризації дає змогу впроваджувати передові дистанційні технології обслуговування користувачів, введення у їхню діяльність штучного інтелекту, квантових підходів до управління інформаційними процесами. Усе це потребує істотної перепідготовки бібліотечних працівників із традиційною освітою, включення в сучасні бібліотечні процеси професійних комп'ютерників-програмувальників.

Ключові слова: електронні технології, глобальні інформаційні ресурси, вітчизняне інфотворення, інформатизація, управління інформацією, штучний інтелект, квантові підходи до інформаційного структурування

Постановка проблеми. Комп'ютеризація сучасних бібліотечних установ хоча й сприяє прискоренню обслуговування бібліотечними фондами читачів, однак не повністю враховує запити сучасної аудиторії користувачів, географію їх розміщення. У зв'язку із цим було актуалізовано й частково вже розв'язується проблема дистанційного обслуговування користувачів електронною інформацією. Дуже корисним для якості сучасного бібліотечного обслуговування є розвиток інтерактивних форм контактування із сучасним корпоративним замовником на ці ресурси. Важливою проблемою якісного обслуговування користувачів є вдосконалення процесу комплектування електронними інформаційними ресурсами. При цьому на порядку денному постають проблеми впровадження в бібліотечну практику сучасних здобутків у сфері штучного інтелекту, квантових підходів до управління глобальними масивами електронних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне суспільство характеризується розвитком його творчого потенціалу. При цьому в усіх сферах суспільної діяльності активізуються процеси використання ефективних інформаційних ресурсів для прийняття самостійних рішень на рівні функціонуючих соціальних структур, індивідуальної діяльності. У реалізації цієї проблеми в національному інформаційному просторі в останні роки набуває зростаючого значення увага до управління ресурсами розвитку. Так, виокремимо дослідження, здійснені у 2025 р., які присвячено моделюванню інформаційних процесів (В. Варенко, В. Кушнар'ов, В. Касьян); інструментам моделювання інформаційних процесів (Н. Бойко); основам інформаційного та соціально-правового моделювання (Д. Ланде). Треба згадати видану в 2024 р. монографію, присвячену інформаційним факторам розвитку постіндустріального суспільства (В. Горовий). Корисною для вдосконалення технологічного управління інформаційними ресурсами є монографія, у якій розглядаються стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні, підготовлена фахівцями Інституту проблем штучного інтелекту МОН та НАН України у 2023 р. [1].

Пропонована стаття розглядає перспективи бібліотек у розвитку сучасної інформаційної діяльності. У статті розглядаються процеси підвищення значущості бібліотечних установ в управлінні електрон-

ними ресурсами розвитку. Зі зростанням обсягів сучасного вітчизняного та зарубіжного інфотворення актуалізується необхідність розвитку технологій відбору, структурування, організації ефективного використання цих ресурсів.

Виклад матеріалу. Сучасний технологічний розвиток разом з позитивними результатами, що задовольняють постійно зростаючі запити нинішньої цивілізації, сприяє примноженню різноманітності зростаючих аспектів людської діяльності, які потенційно здатні істотно впливати на життєдіяльність суспільства. Такі впливи можуть при неконтрольованому розвитку переростати з позитивних у негативні та створювати істотні проблеми. Тому подальший суспільний розвиток потребує вдосконалення якості управління всіма формами людської діяльності. Ця об'єктивна потреба потребує розвитку інформаційного забезпечення не лише практичної діяльності, що забезпечує розвиток суспільства, а й розширюваного інформаційного ресурсу для реалізації контрольних функцій у сфері людської діяльності.

Усі зростаючі потреби в забезпеченні необхідною інформацією обумовили розвиток її технологічної бази – електронних інформаційних технологій. Ці технології створили можливості для бурхливого розвитку глобалізації, сприяли розвитку глобальної інформатизації, введенню у сферу розвитку електронних інформаційних технологій зростаючі масиви і користувачів, і виробників нових інформаційних ресурсів [2, с. 8–29].

У результаті, з розвитком електронних інформаційних комунікацій при зростаючих технологічних можливостях виробництва і введенні в суспільний обіг зростаючих обсягів електронної інформації відбулося лавиноподібне зростання нової суспільно значущої інформації. Зростаюча суспільна затребуваність при цьому обумовила активізацію участі в інфотворенні та виробництві нових форм ефективного використання інформації не лише всіх соціальних структур, а й дедалі більш масового кола індивідуальних користувачів. При цьому вперше в історії людства обсяги наявної, циркулюючої в суспільстві інформації стали значно більше перевищувати потреби в ній для існування й розвитку людства.

З одного боку, ця ситуація була позитивною, оскільки давала можливість відбирати кращу інформацію як керівництво для подальших практичних дій. З іншого – зі зростанням обсягів інформації, що циркулюють у сучасному обігу, ставало дедалі складніше відбирати оптимальний ресурс для конкретного процесу, у певних специфічних умовах його реалізації. У зв'язку із цим варто зауважити, що з розвитком технологічного рівня функціонування нашої цивілізації вимоги до точності прийняття рішень стосовно тих чи інших дій зростають. У свою чергу, це підвищує вимоги до використовуваної для виконання таких дій інформації, для її відбору із загальних ресурсів.

Таким чином, зі зростанням ефективності виробництва електронної інформації зростають потреби оптимізації управління контентом, відбору для використання тієї її частини, яка забезпечує найбільшу якість діяльності. Сьогодні цей суспільний запит задовольняється власним пошуком користувачів в інтернеті та використанням розроблених на сьогодні пошукових систем. Нині в нашій країні така робота з інформацією вважається задовільною. Однак розвиток суспільства, зростаючий його конкурентний потенціал потребуватиме більшої точності в роботі з інформацією, що прямо відповідатиме підвищенню ефективності людської діяльності в суспільних інтересах. Особливо якісне управління наявними інформаційними ресурсами стає важливим при реалізації найбільш продуктивного, творчого потенціалу суспільства, потенціалу кожної творчої людини.

Пошуки окремим користувачем оптимальної інформації для активізації творчого процесу в неструктурованих або лише частково структурованих глобальних інформаційних ресурсах з розвитком інноваційних процесів дедалі більше оцінюватиметься як мало-ефективне любительство. Використання пошукових систем хоча й полегшує відбір необхідної інформації з великих масивів, проте наявні при цьому складності споріднені з проблемами сучасного штучного інтелекту. Особливо в науковій діяльності. Вони не дають остаточного результату. Наслідки їхньої діяльності потребують додаткового осмислення, уточнення відповідно до інтуїтивних прагнень дослідника.

Аналіз проблеми управління сучасною, насамперед електронною інформацією підводить до висновку стосовно необхідності узгодження всієї сучасної інформаційної структури для управління національними інформаційними ресурсами в інтересах суспільного розвитку. Як свідчить досвід, вагоме місце в цій системі після завершення процесу комп'ютеризації, необхідної трансформації має зайняти мережа бібліотечних установ, і серед них, що особливо важливо на сьогодні, мережа наукових бібліотек. На користь цієї точки зору свідчить таке:

- незважаючи на складні випробування, що постали перед нашою країною, у ній збереглася мережа загальносуспільних, галузевих і, власне, наукових бібліотечних установ, що традиційно були й певною мірою залишаються центрами акумуляції всіх видів інформаційних ресурсів. На інформаційному етапі розвитку суспільства при цьому стає особливо важливою акумуляція в цих інформаційних центрах електронної інформації;

- у бібліотечних установах збереглася значна частина професійних бібліотечних працівників, які були підготовлені до роботи з насамперед друкованими інформаційними ресурсами. Однак з освоєнням електронних інформаційних технологій вони можуть трансформувати свою підготовку з роботи з літературою в роботу з електронними ресурсами. Роботу із читачами – у роботу з користувачами електронними ресурсами, розгортати дуже перспективні дистанційні форми обслуговування. Традиційне комплектування оновлювати комплектуванням електронною інформацією із джерел національного інфотворення та глобальних інформаційних ресурсів;

- бібліотечні працівники здатні швидше, ніж працівники споріднених інформаційних центрів, адаптуватися до переходу від раніше традиційного принципу комплектування всім доступним ресурсом до комплектування згідно з інтересами національного інформаційного розвитку, управлінських центрів, важливих місцевих соціальних структур, інтересів масового місцевого користувача;

- важливим кроком у масштабах інформаційного обслуговування українських громадян буде обговорювана в колах фахівців кооперація бібліотечних установ у рамках національного інформаційного

простору, що значно підвищить ефективність використання інформаційної основи нашого суспільства.

При цьому вивільнення наявних резервів бібліотечної сфери в організації інформаційної діяльності українського суспільства з урахуванням зростаючих темпів розвитку масивів електронної інформації може бути лише проміжним результатом удосконалення процесу управління національними інформаційними ресурсами. Уже сьогодні мають розроблятися перспективи розвитку технологій подальшого вдосконалення процесу управління зростаючими обсягами електронних інформаційних ресурсів, поглиблення точності використання інформації для підвищення ефективності практичної діяльності в усіх сферах суспільного поступу.

Оскільки на нинішньому етапі розвитку суспільства зростає значення творчого потенціалу суспільства, найбільш продуктивного виду суспільної діяльності, перед бібліотечною системою актуалізується завдання підтримки інноваційної діяльності як соціальних структур, так і окремих громадян, що відчують схильність до пошуку нових рішень, підвищення ефективності соціально значущої праці. У зв'язку із цим бібліотечні установи мають доводити до громадян плани й стратегічні напрями управлінських структур стосовно перспектив і напрямів національного розвитку. Така діяльність сприятиме підвищенню соціальної значущості творчої діяльності в суспільстві. Бібліотеки мають акумулювати відповідну найновішу інформацію з ресурсів глобального інформаційного простору, наукову й науково-популярні матеріали національної інформаторності, організовувати ефективне обслуговування цим ресурсом творчого процесу в українському суспільстві. Особливо важливою в цьому процесі має бути роль наукових бібліотек. Вони мають забезпечити і якісне обслуговування вітчизняної науки необхідною для творчого процесу інформацією, і сприяти донесенню до зацікавлених користувачів здобутків наукових установ, популяризації наукової діяльності, активізації розвитку науково-популярної інформації для зацікавлення широких мас розвитком наукового прогресу. Важливим при цьому має стати зближення бібліотечних установ з крупними корпоративними замовниками на інформацію розвитку,

налагодження прямих контактів для підвищення ефективності такої діяльності.

Активізація бібліотечних установ у розвитку сучасної суспільної діяльності має бути пов'язана зі сприянням процесу розширення творчого потенціалу суспільства, залученням до творчої праці якомога ширшого кола членів суспільства. Для цього мають розроблятися технології активної участі цих установ не лише в активізації всіх рівнів соціальних комунікацій, а і в розвитку, підвищенні культурного рівня, ефективності використання соціальних мереж. Мають розроблятися ефективні форми комплектування цим зростаючим джерелом суспільного спілкування [3].

Таким чином, зростаючі обсяги розвитку електронних і всіх інших інформаційних ресурсів ставлять перед бібліотечною системою нашого суспільства два завдання, що потребують істотного розвитку технологій з огляду на наявну та дедалі зростаючу складність комплектування фондів інформаційним ресурсом розвитку. Порівняно з минулою практикою, коли на комплектування впливали насамперед фінансові можливості, що визначали масштаби закупок вітчизняної та зарубіжної літератури, нині на порядок денний виноситься насамперед питання доцільності. Бібліотечні установи, згідно зі своїм призначенням, мають відбирати інформаційні ресурси відповідно до запитів основної маси їхніх замовників. У цьому відборі вони мають задовольнятися лише якісним контентом, відсіювати неякісну чи повністю шкідливу інформацію.

Очевидно, що якісний відбір нової інформації має узгоджуватися з основними замовниками. Для цього бібліотечні установи мають вивчати вітчизняні й зарубіжні глобальні масиви інформації, узагальнювати загальні тенденції розвитку, інноваційні новинки та надавати в розпорядження своїх користувачів відповідні аналітичні й інформаційно-аналітичні огляди.

Сьогодні завдяки розвитку інформатизації в обіг потрапляють переважно обсяги непрофесійно, неякісно підготовленої інформації, виробленої не підготовленими до інфотворення ентузіастами сучасного інформаційного процесу. Нова якісна інформація, необхідна для розвитку, при цьому губиться в масивах малоприматної або, в умовах інформаційних воєн, навіть шкідливих для розвитку суспільства

ресурсів. Дуже впливовими на сьогодні стають фактори невинувачених переддруків, згідно із зауваженням С. Брайчевського, кількісного й повторюваного впливу тієї чи іншої інформації на свідомість людей. Такі впливи ефективні також у випадку стаціонарного тиражування заданої теми, можливо в різних редакціях, на помітному проміжку часу. Сьогодні процеси формування громадської думки майже не залежать від змістового наповнення інформаційних повідомлень, у тому числі від того, наскільки вони відповідають реальності. Ключову роль відіграють потужності потоків. Окремі навіть корисні повідомлення в рамках запропонованої моделі взагалі не відіграють помітної ролі та не впливають на суспільну свідомість [4].

Таким чином, на сьогодні при масовому виробництві нової інформації використання її змістовних показників є малоефективним. Тому у всій роботі з великими масивами інформації необхідне впровадження нових технологічних рішень, бажано з розрахунком «навиріст», таких що забезпечували б управління інформаційними масивами з оглядом на перспективу. Насамперед серед таких технологій бібліотечні фахівці розглядають штучний інтелект (ШІ). При всій різноманітності визначень змісту цих технологій, характерних при впровадженні будь-якої інновації в суспільну практику, для бібліотечної сфери з огляду на її універсальність, очевидно, найточнішим буде визначення цієї технології як певної сукупності методів, способів, засобів і технологій, насамперед комп'ютерних, що імітують (моделюють) когнітивні функції, які мають критерії, характеристики та показники, еквівалентні критеріям, характеристикам і показникам відповідних когнітивних функцій людини [5].

Його застосування в умовах прискореного розвитку виробництва електронних інформаційних ресурсів стає необхідним з огляду на ряд факторів. На сьогодні фахівці дійшли спільної думки про те, що настав час врахувати існування цивілізаційних когнітивних суперечностей людства, які заважають приймати якісні (оптимальні) рішення [6]. На нинішньому етапі розвитку інформаційних технологій можна погодитися з категоричністю твердження, що «...мета впровадження штучного інтелекту – це забезпечення прийняття якісних (оптимальних) рішень та їх подальшої ефективної реалізації» [5, с. 48]. Адже сьогодні ми ще не маємо в розпорядженні

суспільства тієї багатоаспектності в значущості інформаційних понять, коли вони можуть створювати таку множину своїх значень, що тією чи іншою мірою вже не забезпечуватимуть узгодженості понять з точки зору людської свідомості. Для ШІ така узгодженість не є значущою з огляду на логіку загального розвитку інформаційних ресурсів. У зв'язку із цим у майбутньому поставатиме необхідність «олюднення» штучного інтелекту – розробки програм функціонування штучного інтелекту в рамках продукування значень, корисних для людської практики. Ця точка зору може бути підтверджена тим, що ще на зорі розвитку сучасних інформаційних технологій, прогнозуючи появу ШІ, Д. Чижевський застерігав від бездумного використання цих технологій, які спочатку допомагатимуть, потім можуть заміняти і, нарешті, витіснити людину з перетворюючого процесу [7, с. 243].

У тому аспекті нашого майбутнього, коли стане відчутною відсутність солідарності функціонування штучного інтелекту з інтересами людського розвитку, необхідністю стане обмеження функціонування цього інструмента людськими інтересами. Водночас набуватимуть розвитку технології квантових підходів до управління інформаційними ресурсами. Розроблятимуться технології розвитку впливу пам'яті, інтуїції в орієнтації в інформації, уже відібраний ШІ. Такі технології передбачатимуть включення емоційних чинників реагування на відбір потрібних ресурсів із загальних масивів, прискорюватимуть продуктивний розвиток досліджень. При цьому після первинного аналізу масивів інформації в будь-яких її обсягах відбуватиметься виділення із загальної маси інформаційних ресурсів тих квантів інформації, які є найбільш ефективними в організації нових етапів людської діяльності. Таким чином, квантові технології в управлінні інформаційними ресурсами недалекого майбутнього, коригуючи функціонування засобів штучного інтелекту, створюватимуть нові перспективи для активізації людини в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні : монографія / за заг. ред. А. І. Шевченка. Київ, 2023. 305 с. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023

2. Горовий В. М. Інформаційні фактори розвитку постіндустриального суспільства : монографія / відп. ред. В. М. Гребенюк ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2024. 180 с.
3. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 295 с.
4. Брайчевський С. М. Роль інформаційних тематичних потоків в формуванні громадської думки. *Інформація і право*. 2014. № 3 (12). С. 60–63. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2014.3\(12\).272565](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2014.3(12).272565)
5. Баранов О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». *Інформація і право*. 2023. № 1 (44). С. 32–49. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287537](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287537)
6. Баранов О. А. Трансформація: соціальна & цифрова & правова : монографія : у 3 т. Т. 1 : Порятунк цивілізації: економіка. Одеса : Гельветика, 2022. 272 с.
7. Чижевський Д. Філософські твори : у 4 т. / під заг. ред. В. Лісового. Т. 2. Київ : Смолоскип, 2005. 264 с.

References

1. Shevchenko, A. I. (Ed.). (2023). *Strategy for artificial intelligence development in Ukraine*. Kyiv. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023
2. Horovyi, V. M. (2024). *Informatsiini faktory rozvytku post-industrialnoho suspilstva* [Information factors of the development of post-industrial society]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I., Polovynchak, Yu. M., Hbranchak, T. Yu., Voroshylov, O. V., Halahan, L. M., Chupryna, L. A., Horova, S. V., Kulyk, Ye. A., Verbytskyi, S. Yu., & Vitushko, N. S. (2014). *Sotsialni merezhi yak instrument vzaïmovplyvu vladı ta hromadianskoho suspilstva* [Social networks as a tool for mutual influence between government and civil society]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Braichevskyi, S. M. (2014). The role of information thematic flows in the formation of public opinion. *Information and Law*, 3(12), 60-63. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2014.3\(12\).272565](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2014.3(12).272565)

5. Baranov, O. A. (2023). Definition of the term “artificial intelligence”. *Information and Law*, 1(44), 32-49. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287537](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287537)

6. Baranov, O. A. (2022). *Transformatsiia: sotsialna & tsyfrova & pravova: u 3 t.* [Transformation: social, digital and legal. Vol. 1. Salvation of civilization: economics]. (Vol. 1-3; Vol. 2). Odesa: Vydavnychy dim “Helvetyka” [in Ukrainian].

7. Chyzhevskiy, D. (2005). *Filosofski tvory* [Philosophical work]. (Vol. 1-4. Vol. 2). V. Lisovyi (Ed.). Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].

Отримано / Received 10.02.2026

Прийнято / Accepted 06.03.2026

Опубліковано онлайн / Published online 28.07.2026

Valerii Horovyi,

Dr. Sci. (History), Professor,

Honored Science and Technology Worker of Ukraine,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: valnihor@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2644-5249>

**PROSPECTS FOR INFORMATION MANAGEMENT IN THE
CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF INFORMATION
TECHNOLOGY: THE LIBRARY PERSPECTIVE**

The process of development of the information society is characterized by the rapid growth of the process of production of new information, primarily electronic. For the first time in the history of mankind, the volumes of information produced exceed the direct needs of its practical use. In the resources of information exchanges, more and more low-quality, poor-quality or downright harmful information, prepared by unqualified enthusiasts of informatization, or by qualified information workers of the relevant enemy structures operating within the framework of information warfare, will accumulate.

Therefore, the problem of improving the management of modern information resources is becoming increasingly urgent. In this management process, library institutions are becoming important. In modern Ukraine, despite the difficult economic situation in the country, there are still a significant number of these

centers of information provision of society. The process of their computerization allows for the introduction of advanced remote technologies for user service, the introduction of artificial intelligence into their activities, and quantum approaches to managing information processes. All this requires significant retraining of library workers with traditional education, and the integration of professional computer programmers in modern library processes.

Keywords: electronic technologies, global information resources, domestic information creation, informatization, information management, artificial intelligence, quantum approaches to information structuring